

P. 11. 132

CERNĂUȚI

NOEMVRIE—DECEMVRIE 1941

An. XVI

FĂT-FRUMOS

Nr. 6

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECAMORARIU
Secretar de redacție:
Octavia Lupu-Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

primut 16 mart 1942.

DIMITRIE ONCIUL
la Govora, cu un grup de prieteni bucovineni

Redacția și administrația: Cernăuți, str. Munteniei, 14

3/60

14390

935.139

Nu se împru-
mută acasă.

CERNĂUȚI

NOEMVRIE—DECEMVRIE 1941

An. XVI

FĂT-FRUMOS

Nr. 6

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de redacție:
Octavia Lupu - Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

Nicolae Iorga (Apostolul Neamului)

El evanghelia muncii o vestește,
Și uriaș-ai muncă tot zorește
Pe mii de muncitori — îngenunchiați
În templu-i sfânt, de sfântu-i glas chemați —
Să samene sămânța cea curată,

N. Iorga și Preotul Constantin Morariu sub Cetățuia dela Iași

Menită să împreune odată
Pe frații toți, sârmanii și răzleții,
La cina cea de taină a vieții.
În lături toți, ce-l prigonii cu ură,
Când el atâți fiori dulci de căldură
Primăvăratecă revarsă 'n noi

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
GRĂDINIȘULUI CĂMINULUI NEAMULUI

14390
3163

— Sărmanii și răzleții! — Înapoi
 Nemernici voi, ce nu știți cum alină
 Cuvântul lui durerea cea haină
 Din viforul străinătăților
 Al sărăciei și-asuspririlor!
 Voi ce căutați? Voi — laude și onoruri
 Și trai ticnit în răsfăări și'n sboruri?
 Spre culmi ametitoare de mărire.

EL? Simte cea mai dulce mulțămire
 Să lumineze toată 'ntunecimea,
 Să smulgă din noi ura și cruzimea,
 S' ajute ziduri dintre frați să cadă,
 Pe toți un trup și-un suflet să ne vadă,
 Dureri să stingă, lacrimi să usuce
 Să-și răstignească clipele pe cruce,
 Până la cea din urmă, ca să 'nvie
 Un neam întreg din moartea de robie.

În lături toți, lăsați-ni-l în pace,
 Că 'n el, ascunsă, viața noastră zace!

(1909)

† Preotul Constantin Morariu

† Ion Ciocârlan

În miez de noapte și de iarnă, în beznă de neguri și de îngheț, într-o vreme când sub cerul lui Dumnezeu se zbuciumă atâta suferință — s'a mântuit de suferință¹⁾ blajinul și duiosul nostru Ion Ciocârlan.

Surgunit de lume în sihastrul său sălaș Focșănean, răstignit în patul unei amar de haine bolști, alesul dintre aleșii Putnei, patriarhalul povestitor, vizionarul unei lumi mai bune (altoite cu sănătoasa mladă a țărănimii) și-a dobândit liman de veșnică izbăvire.

Încă de pe băncile Școalei Normale din Bârlad se arătase copil năzdrăvan, care-și întocmia temele ca nealții de seama lui. Sfios, cuviincios, neîncrezător în puterile sale, se ascunde întâi sub pseudonimul **Măriaș Florian**. Abia mai târziu intră în scenă cu adevăratul său nume.

Rând pe rând publică volumele **Pe plaiu**, **Traiul nostru**, **Inimă de mamă** (care s'a învrednicit de-un premiu al Academiei Române), **Vis de primăvară**, **Fără noroc**, **La vatră**, **Flămânzii**, **Du-te, dor...** și **Tainele munților**, scrisul lui împodobind multe din revistele vremii: »Sămănătorul«, »Făt-frumos (al lui Emil Gârleanu)«, »Luceafărul«, »Convorbiri critice«, »Viața

1) Mort 17 Dec. 1941 la ora 23 și 25 minute.

literară și artistică», »Neamul românesc literar«, »Ramuri«, »Viața Românească«, »Cuget clar«, »Făt-frumos« (al lui Leca Morariu) ș. a.

Mereu înfrățit cu răstریțele clasei țărănești, din care se ridicase, opera lui e oglinda acestor preocupări, prezentând datini, necazuri și bucurii dela țară. Incondeiază ouă de Paști alături de cosinzele satului, se gătește de horă în rând cu cele **codănițe**, împletește cosițe bălăioare, se'mbată de mireazma floarei de cireș și se'nfioară de frageda simțire a primei iubiri. Dar glasul lui domol se'nviorează de răzvrătire când se ridică împotriva cotropitorilor celor dela sate. Și nu e cuvânt de prisos dacă accentuăm că printre cei mai autentici precursori ai chestiei țărănești a fost și **Sămănătoristul** Ion Ciocârlan.

Mai în zilele noastre, pe aceeași tramă a rusticismului, își scrie romanele **Du-te, dor...** și **Tainele munților**: Bogăție de stil neaș și tendință de-a idealiza lumea satească, topind întregul într-o aromitoare simfonie... Pare că te vrăjește susurul unui izvor de munte sau te îmbie cutare pânză a lui Grigorescu...

E însă și atâta realitate în aceste **Taine ale munților**, atâta documentar adevăr din viața nenumăratelor ființe cari **toate înfloresc din mila Codrului Mariei-Sale...**

Precum, la fel, schița, pe care mi-a încredințat-o, trei zile înainte de-a ne părăsi pe vecie, cuprinde distăinuitoare minuni din lumea paserilor de codru, pe cari, chiar în sfârșitul acestei celei din urmă toamne a omului Ion Ciocârlan, dânsul le-a pândit de sub streșina casei sale dela Câmpuri, satul lui Moș Ioan Roată.

Și nu uităm că'n acele zile, când lumea literelor române se frământă de antihristul căpielii și aiurelii, I. Ciocârlan ne-a dat, în revista »Cuget clar«, alături de vechiul Baci al **Sămănătorului**, pagini de aleasă scriptură, îndreptar schismei și rătăcirii.

În cel mai din urmă răvas pe care mi-l trimitea, mi-a distăinuit cum dorește să i se desfășoare alaiul de îngropăciune. Aceeași smerenie de bun și adevărat creștin în aceste biete, sfinte slove tremurate... Le cerea tuturor iertare, iertare dând tuturor...

Pentru marea mulțime a oamenilor, veleatul se'ncheie când negurile morții le închid pleoapele; pentru Ion Ciocârlan, pentru tot truditul lui zbucium, viața vieții lui abia de-acuma începe...

Alină-te și tu odat, tu frate drag și neuitat!...

Focșani, 21 Dec. 1941

I. M. Dimitrescu

— data înmormântării lui Ion Ciocârlan —

Sacagiul Sucevan¹⁾

Închin aceste rânduri Părintelui *Gheorghe Mihuşă*, vajnic îndrumător, în ultimii 40 de ani, al oropsiţilor cetăţani români din Suceava, — ca adâncă preţuire a muncii sale cinstite, desinteresate şi nerăsplătite.

Între oraşele Bucovinei moldoveneşti de altădată, vechea Suceavă, cetatea de scaun a lui Ştefan Vodă cel Mare, şi-a păstrat mai bine şi mai multă vreme pitorescul ei pronunţat oriental. Tradiţia sa veche istorică pe de o parte, iar pe de alta, după anexarea la Austria a Bucovinei, legăturile necurmăte şi strânse cu învecinată Moldova slobodă (prin vămile dela Buneşti, Burdujeni şi Mihăileni), au făcut, ca Suceava să-şi poată păstra încă o bună bucată de vreme multe din particularităţile, pe cari i-le întipărise trecutul său bogat sub atâtea raporturi: istoric, cultural, social, politic şi economic.

A fost prea firesc, ca sub noua stăpânire apuseană-austriacă şi odată cu introducerea unui ritm accelerat de civilizaţie modernă, să-şi primenească şi Suceava, în noul ei cadru politic, bătrâneasca sa haină, demodată şi roasă de vremuri. Ca urmare au dispărut din hotarele târgului pe rând atâtea vestite bresle de meseriaşi odată cu făloşii lor starosti şi steagurile lor cele mândre ca: bacalii, bărbierii, blănarii, boiangiii, casapii, ciobotarii, cojocarii, crâşmarii, dulgherii, fierarii, lăutarii, lumânărarii, negustorii, pitarii, plăcintarii, tăbăcarii, zidarii şi atâtea alţii. Nu mai punem la socoteală şi pe meseriaşii feminini ca: croitoresele, oghelăriţele, mindirigiţele, prescurăresele, caplunăresele, colţunăresele ş. a.

Cu toţii şi toatele au scăpătat treptat şi au dispărut, făcând loc străinilor pripăşiţi în ţară: leşi, jidovi, nemiţi, cehi, slovaci şi alţii.

Căşăpiile (măcelăriile), ca şi băcăliile din inima târgului erau case cu streşina lată şi cu fereştile mari, ale căror obloane, lăsate jos în afară, slujiau ziua ca ţărăbi (tejghele), iar noaptea ţineau locul geamurilor. Casapii îşi aduceau carnea decusară dela *meserniŭă* (abator), cuvânt vechiu slavon, ce vine dela *miaso* (carne), ca şi *mesniŭ*, adecă măcelar, casap, cuvânt dispărut din limba noastră.

Au dispărut aproape cu totul ori s'au prefăcut până'n temelii vechile case moldoveneşti, femeinic şi practic clădite, cu pivniţe adânci,

¹⁾ Fragment din vol.: „Din cele ce-mi aduc aminte”.

la cari ducea un *gârlici* ¹⁾, împrejmuite cu un cerdac și având în față un pridvor, acoperite deopotrivă și umbrite de streșina prelungită a acoperișului. Acesta era făcut din șindilă subțire, lucrată în solzi și înflorită la muchie, colțuri și margini cu măiestre horbote. Acoperișul își schimba mereu fața după vreme, anotimp, lumină, vârstă, deși părea viu, totdeauna par'că altul, iar nu ca cele de tablă și țiglă din ziua de azi, cu chipul lor veșnic posomorît sau încremenit — mort.

Mai aveau aceste acoperișuri *ochiuri* negre de fum, în locul hogoagurilor, tănuite în pod, cari se înfundau bine iarna cu saci de paie, mai ales în cășlegile Crăciunului, pentru ca să se poată afuma cărnurile gustoase de porc, oaie, găscă, preparate în saramură aromată, apoi pastrama, ghiudenul și potcoavele, acestea trei din urmă specialitatea Armenilor, ca și beltelele, șerbeturile, dulcețurile, hurutul și călugărașul.

Mulți nu mai știu ce-o fi *hurutul*, azi aproape dispărut, dar cândva în mare cinste la orice ospete, ales cele boerești. Era o fierătură delicioasă din felurite plante leguminoase, pregătită cu lapte și scăzută până la formarea unei paste, care, după ce se usca și solidifica, primia forma de con obtuz, — miniatură vie par'că a Araratului îndepărtat, muntele sfânt, care trezește o vie nortalgie în inima fiecărui bun Armean, ajuns pribeag pe meleaguri străine. Iarna hurutul se rădea și se condimentau cu el borșurile și zemele drese cu smântână.

Călugărașul este și el o pastă, fabricată, din diferite plante, rășinuri și uleiuri, bine mirositoare, cu formă de con ascuțit. Se așeza pe o farfurioară, se aprindea la vârf și ardea domol până la capăt, răspândind prin odăi miros plăcut, cucernic, de mănăstire, pe care nu l-a putut ajunge sau întrece niciun preparat similar modern, ca de pildă faimoasa „hârtie de Armenia” sau cea „de harem”.

Cătră mijlocul veacului trecut a ieșit din folosință și bătrânescul antereu al *burgherilor* ²⁾ suceveni, lung până la glezne. Ultimul său purtător credincios a fost dascălul (-saliul) Lazăr Luță (1824—1911), dar la zile mari, îl mai purtau, pe ici, pe colo, câte un bătrân mahalagiu, care ținea morțiș la vechile obiceiuri, ca de pildă: Gheorghe

1) Intrare îngustă, boltită, cu trepte de stejar.

2) Barbarism din nemțescul *Bürger*, care l-a înlocuit pe frumosul și arhaicul *pârgar*, azi aproape dispărut din limbă.

Simonovici † 1866, Vasile Popovici † 1870, Vasile Ianovici † 1878, Costea Polonic † 1882, Dumitru Muntean † 1885, Vasile Adrăgoșeni † 1886, Grigori Vindereu, lăutarul ¹⁾, † 1883, Andrei Ursachi † 1891, Mihai Lucaliuc † 1891, Grigori Cozma † 1900, Gavril Chișescu † 1905 (în vârstă de 84 ani).

Pe Grigori Cozma, poreclit „Carne de vacă” și „Capolea”, un bunic al Șăndrenilor de astăzi, l-am cunoscut și eu, dânsul trăind în mahalaua noastră și trecând deseori prin fața casei părintești din ulița Sfântului Nicolai.

Îndată după anterior, — haină de viță nobilă, boerească, dar devenită cu vremea populară și adoptată de *jupânii* orașeni, burghezii înstăriți, în primul rând negustorii, — și par’că ținându-se desnădăjduiți de poalele lui ocrotitoare, au dispărut și vestiții lăutari suceveni în frunte cu un Nicolai Picu, Grigore Vindereu ²⁾, Ienacachi Drăgulean, mort pela sfârșitul veacului trecut și alții.

Au mai dispărut atâtea și atâtea lucruri minunate și cinstite chipuri, intrate toate pe vecie în ceața cea groasă și de taine plină a trecutului îndepărtat!...

Și așa: azi unul, mâine altul, au dispărut între anii 1912—1915 și figurile populare ale ultimilor *sacagii* ³⁾ suceveni, și ei o notă caracteristică din pitorescul bătrânei Suceve. Atunci, în 1912, a primit Suceava un apeduct, a cărui rețea a cuprins cu vremea și mahalalele periferice ale orașului, ... astupând fântânile și gonind sacalele!

Era deci de prevăzut și dispariția grabnică, depe ulițele bolovănoase și colbăite ale Sucevii, a celor vreo douăzeci de sacagii cu sacalele lor cu tot, unele mai mari, altele mai mărunte, — fiecare pe măsura pungii și calului stăpânului său.

În marginea dinspre răsărit-miazăzi a orașului, într’o râpă, care se prelungește în vâlceaua păraului *Cacaina*, ce se scurge sfios cu

¹⁾ A fost chemat împreună cu taraful său de 12 lăutari la Viena, unde, imbrăcat în anteriorul său, a cântat în fața împăratului Franz Iosef I, care, încântat de arta sa, l-a și decorat.

²⁾ născut la 21 I 1830, mort la 24 V 1888; își doarme somnul de veci în fînțirumul cel nou, din dealul Cetății, cel vechiu, de sub mănăstirea Sfântului Ioan închizându-se la 1885. (Cf. de altfel și Leca Morariu, *Ce-a fost odată, Din trecutul Bucovinei*, 1922, capít. *Cei din urmă lăutari ai Bucovinei*).

³⁾ dela turcescul *saca* (butoiu, poloboc); sacagiul mai trăiește încă și astăzi în sud-estul european și orientul apropiat (în special în Turcia), pe unde nu s’au construit încă apeducte; îl găsim la noi în târgurile și târgușoarele din nord-vestul Moldovei.

sărăcia sa de apă, pe sub mărețele ruine ale Cetății domnești; în spatele bisericiței cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul ¹⁾, se află încă și astăzi o cișmea foarte bogată în apă, captată printr'o veche conductă subterană, din țevi de oală smălțuită, dintr'un izvor, ce pornește mai din sus, de sub coasta mănăstirii Sfântului Ioan sau poate chiar de pe la *Areni*.

Cișmeaua este un străvechiu apeduct primitiv, totuși solid construit și menit să asigure întregului târg apa de băut, trebuitoare chiar pe vreme de mare secetă, și poartă numele de *Șipot* ²⁾.

Are acest mare Șipot al Sucevii apă limpede foarte, prea bună la gust, rece de-ți îngheață limba 'n gură, chiar în dricul verii, și totdeauna din belșug. Nu s'a pomenit din bătrâni, să fi secăt cândva apa acestui izvor blagoslovit de Dumnezeu, care a stâns veacuri de-a rândul setea tuturor pârgarilor Sucevii și osebit a „Măgârdicilor“, cari își făceau vacul prin cele pivnițe adânci ale crâșmelor cu vin bun de Cotnar, Odobești și alte vestite podgorii moldovenești, când încă nu era apa Sucevii *cordun* (graniță).

(Va urma)

Liviu Marian

Document A. Gorovei

Din Arhiva fostei **Facultăți de filosofie și litere** (Nr. 613. Prez. la 26-I 1933), dela Cernăuți, publicăm următorul document, mult cinstitor pentru aceeași... fostă... Facultate...

Recomandare de a se conferi d-lui Artur Gorovei (născut la 15 Faur 1864, de prezent avocat la Fălticeni) titlul de **Doctor honoris causa**.

Domnule Decan, Onorat Consiliu,

O parte din lumea noastră publicistică se pregătia deunăzi să sărbătorească 50 ani de activitate cărturărească ai lui Artur Gorovei. Pregătirile porniau din chiar fiefurile celui ce astăzi e decanul folclorului român, — din Fălticeni; și ar

¹⁾ fosi, probabil, paraclis al Curții, folosit mai ales de Domniță și de beizadele.

²⁾ cuvânt vechiu slavon, ce se tălmăcește în românește „murmur de apă“ și însemnează: izvor murmurător; în munții Bucovinei există și comuna cu numele de *Șipotele-Sucevii*, locul de naștere al lui Ciprian Porumbescu.

fi fost poate chiar realizate, dacă modestia lui A. Gorovei, om al muncii pe cât de făcute pe atâta de trainice, nu le-ar fi stăvilit...

Acu un an (la 1931), A. Gorovei își încheia, după 37 ani de muncă și de sacrificiu, cu un **Indice analitic și alfabetic** (125 pagini, octav mare), ciclul de 25 volume din **Șezătoarea**, protagonista tuturor revistelor românești de folclor, înființată de el la 1892 și dusă cu trudnică îndărătnicie dealungul a 37 ani (dela 1892—1929). La răspântiile acestei nepregetate activități stau opere de mare anvergură: I. **Cimiliturile Românilor** 1898 (409 pag., octav mare), care nu-i numai o înmănunchere a 1960 cimilituri românești (daco-românești și aromânești) ci și o juxtapunere a lor față de cimilituri din nenumărate alte limbi și idiomuri (deci din: franceză, italiană, portugheză, flamandă, engleză, germană, norvegiană, olandeză, rusă, lituană, maghiară; apoi din: latina rustică, valonă, provansală; istriană, palermitană, siciliană, venetiană; asturiană, castelană, catalană, alsaciană, argoviană, scoțiană; moravă, etc., etc., etc.), — cuprinzând o așa prezentare a materialului, în-cât concluziile de ordin științific se desfac dela sine; II. **Des-cânțelele Românilor** 1931 (423 pag., octav mare), aceasta o și mai avansată etapă de folclor comparat și o atât de fundamentală operă în domeniul ei, încât maestrul A. van Gennep a cerut traducerea ei în frantuzeste; III. **Monografia orașului Botoșani**, Fălticeni 1926 (458 pag., octav mare), pildă clasică de isvodire monografică nu numai din informatorii antecedenți ci și hrisoave inedite.

Dacă deci titlul de **Doctor ad honores** se conferă nu numai în baza unei vaste activități ci și în baza unei speciale lucrări științifice care poate echivala cu o obișnuită teză de doctorat, atunci Artur Gorovei are la activul său, în bogata sa activitate (nu numai științifică ci și pronunțat-literară), nu **una** ci **trei** lucrări care îl recomandă. Și dacă apoi în domeniul folclorului, culegerea rațională a materialului și, în general, mai prețuită decât însași elaborarea lui științifică, atunci, cu cele 25 volume de **Șezătoare**, Artur Gorovei e cu atât mai indicat de a fi cinstit cu omagiul unui doctorat **ad honores**.

Cu onoare Vă rugăm deci să dispuneți cele de cuviință pentru ca d-lui Artur Gorovei să i se confere titlul de **Doctor ad honores**.

Cernăuți, la 21 Ianuarie 1933.

Raportor: LECA MORARIU

Semnați: Tr. Brăileanu, R. Căndea, V. Grecu, Al. Ieșan, D. Marmeliuc, Victor Morariu, Gr. Nandriș, C. Narly, Ion I. Nistor, Al. Procopovici, T. Sauciuc-Săveanu, Radu Sbiera, Al. Tzigara-Samurcaș.

Conducătorul

Conducător de oaste și de țară
Stejar ce străjuești furtuna,
Cu paloșul ne cureți de ocară
Și cîtorești hotar pe totdeauna !

Plivește lanurile de năgară,
Din grele neguri, soarele și luna
Prind iarăși luminoase să răsără ...
Pentru veac nou ne pregătești cununa !

Pe urma pașilor lui Duca-Vodă,
În iurăș dărz să alungăm păgânii :
Să-ți cânte Marea de Azov o odă.

Iar Nistrul, din caval duios de unde,
Voios că și-a găsit din nou stăpânii,
Îți cântă faima, care 'n veac pătrunde

Aurel V. Sânger

Limba veche și 'nțeleată ¹⁾

f. 109: Dă ei sculare degrabă și de spurcăciune o cură-
țește și durerile îi tămăduiește și sănătate și bună **vărățute**
sufletului și trupului îi dăruiaște. Și prinu îngeri luminați și
strelucitori acoperi-o pre dânsa și o păzește de toată nă-
vălirea.

Ms. 4276 Acad. Rom. — Octoih din Secol 1706.

f. 23 (începutul pe f. 46): Când te apropii de cei mari în-
chinăciunea să-ți fie prescurtă, vorbește puțin și te depăr-
tează curându.

Ori în ce stare te vei afla să fii prrea smerit.

Ori în ce casă vei intra, să fii stăpânitoriu și ochilor tăi
și limbii tale.

f. 46 v.: Eu mă tem de D-zeu și după D-zeu nu mă tem
de altulu fără numai de ceta ce nu să teme de D-zeu.

Facerile de bine astupă gurile celor ce au gândit rău
împotriva noastră... Fă bine celui ce-ți face rău, că-l vei birui.

Să cuvine să te pleci și la socoteala celoru mai mici
decât tine, pca. să câștigi dela dânsii slujba ce-ți trebuiește.

Ms. 4278 Acad. Rom.

v. 19: Trei lucruri sânt plăcute lui D-zeu: unirea fraților
și prieteșugu vecinilor și bărbatul și muerea când să înțeleg
unul cu altul.

Și trei lucruri sânt uriti lui D-zeu: săracul trufaș și bo-
gatul mincinos și bărbatul precurvar.

Ms. 4378 Acad. Rom. — Bis. Antim.

G. T. Kirileanu

¹⁾ Vezi „Făt-Frumos” 1941, 108.

Scrisoare Tatei în refugiu

Două luni de zile au trecut de când
Ochii mei și-ai mamei, nu te mai văzură . .
Lanuri de tristețe ne-au crescut pe gând
Vântul pustirii suflă 'n bătătură . . .

S'au uscat de jale florile grădinii
Sfășiat e, Tată, trupul scump al Țării . . .
Fagure de miere, ni l-au rupt hainii:
Rană-adâncă 'n suflet, cât adâncul mării . . .

Doine 'nlăcrimate vin de peste Prut . . .
Ni-le cântă vântul seara la fereastră
Când ne-alintă fruntea, lin ca un sărut . . .
Cât de tristă, Tată, e căsuța noastră !

Despărțiți de Tine ne-a lăsat furtuna
Tu pribeag pe drumuri, tot pela răscruci . . .
Iară noi și mama așteptând într'una
Pasul tău și glasul: Cântec de haiduci . . .

Ne-a crescut în suflet jalea cât un munte
De când umplem cerul tot cu rugăciuni . . .
Fire albe mamei-i înfloresc pe frunte
De când poartă dorul ochilor tăi buni ! . . .

Te așteaptă, Tată, prunii în ogradă
Și-ți păstrează merii rod bogat pe creangă
Turma de mioare vrea ca să te vadă
Și te chemă 'n zvonul dulce de talangă . . .

Sâmbotin și Mândru cu ochi mari și umezi
Se gândesc la tine lângă carul gol . . .
Nucul dela poartă e 'ntristat că nu-l vezi
Cum din cuib lăstunii i-au sburat în stol . . .

. . . Tată drag, de-ai ști tu, câtă nostalgie
Toarce printre lacrimi tristul mamei gând,
Când răsare luna — lotcă argintie —
N'ai mai sta o clipă și-ai veni curând ! . . .

Ce adâncă noapte poartă ochii mei
Când privesc pe gânduri lunci basarabene ! . . .
Când își pune seara stelele cercei
Creangă de lumină-mi înflorești pe gene . . .

S'a topit de jale ca o floare Mama
Când Haiduc azi=noapte a urlat prelung . . .
Doar argintul lunei i-a uscat năframa . . .
. . . Pân' la tine dorul, lacrima, n'ajung ! . . .

Elvira Zamfirescu

De-ale noastre ¹⁾

Dela Tiberiu Crudu: »Când ți-oi altoi o ștarghie ²⁾ peste ilioancă, te umple borșu«; »Ia acolo o durjuncă ³⁾ de pomunt, nu mai mult«; »S'o'mplinit bine (sc.: vaca, iapa); are să fete«; »lîraa, da scoate-i odată zbârcu din gură!« (= gurguiul țâței, supt prea mult și deaceea zbârcit); — Peștele se mai prinde ⁴⁾ și cu ciorpacu. Alte soiuri de pește: chisoagă, mântuși, boișteni ⁵⁾, behliță ⁶⁾, zvârlugi, porcușori.

Dela acelaș Gh. Pavelescu din Stupca (cf. »Făt-frumos« 1941, 129) comunicate de d. dir. Șt. Pavelescu: »Încă așa un colnicit (firav, bolnăvicios, friguros) de băiet nu mi-au dat doi ochi a vedea«; »Dă-l la săcretu, că nu-i nici de-o hasnă!«; »Lemnele-s scumpe'n focu vînat: O căruță de răritură, 40 de lei!«; »Crengi cu frunze ca niște lăpăștăni!«

Din Comănești (jud. Suceava), comunicate de D-na Octavia Lupu-Morariu: »Hărcălăii (= crastaveți bătrâni) iștia de pepeni (= crastaveți) is prea mari!«; »Ia niște prășcăi!« (prășcău = derbedeu, pierdevară); »Știu-că te-ai spălat! Pêla urechi tăt ești șăclită!« (= cu părul năclăit, murdar); »Da sezi (colo) cremene locului!«

Dela un cârd de soldați, veseli-zbenguitori de bucuria plecatului în permisie (cutare gară, 4 Nov. 1941) — următorul dialog, chipurile...

— Da de unde-mi ești, băiete?

— Ordonăți?

— De unde-i fi fiind?

— Trăiți!... Dela Să-l-îmbuci!...

Râsete, hârjoană, alergătură și imprecategoriile: — Măi pălărieriule! Măi zămăriule! — Deci zămăriu în accepțiunea atestată și la Alecsandri, Farmazonul din Hârlău ⁷⁾ 1840, 39

1). Cf. „Făt-Frumos“ 1641, 129.

2) La August Scriban, *Dicționarul(l) limbii românești* 1939, 1287: ștarghie palmă, bleandă, flească, bătaie.

3) În „Făt-Frumos“ 1940, 91: dârjâncă.

4) Alte scule de pescuit și nume de peștișori în „Făt-Frumos“ 1940, 91.

5) La Iacolie Porumbescu (și curent în Bucovina): Boiștele („Hai cu mine, te fac eu vînat de altă hiară, nu de asta proastă, ce-o aștepti tu aicea, ca băieții boiștele cu undița la pârău...“).

6) În „Făt-Frumos“ 1940, 91: behliță.

7) Această razisimă broșură: *Repertoriul Teatrului Național din Iași. No. 1. Farmazonu din Hă(r)leu...* — a apărut, după pag. 1, la 1840, iar după coperță la 1841.

(Actul III, scena 6): »Iată un zămariu care nu-mi pare înzestrat cu mult duh«. Deci »un zămariu« aproape sinonim cu »un soarbe-zeamă«.

Dela aceiași ortaci din 4/XI 1941 urarea: »Drunu cu bumbacul! « — sinonim cu: Cale sprincenată!

Dela d-l Rusu, magistrat (Iași), auzit în 15 Nov. 1941: »He-hei! Luna lui Faur încă-i iarnă colea! Nu știi că Făuroaie te bagă'n găuroaie!?«

Dela studentul Căramizaru Gh. Ioan (București): Expresia »de trei palme'n frunte« = sinonimă cu **puternic, tare, năzdrăvan**. — Deci așa cum e atestată la P. Ispirescu, **Povești morale** 1886, 3 (Povestea **Ispăvnicul pocăit**): »Ți-i trimitea (sc.: Vodă) la închisoare, de-ar fi fost de **șapte palme în frunte**, când se dovedia vinovăția lor«. Pasagiu corespondent din acelaș autentic-glăsuitoar Iraclie Porumbescu: »Nu prea înalt la trup, dară **în frunte**, cum se zice, **de-o palmă** și în spete de trei« — pentru **vătaful** (= căpitanul) de haiduci Ion Darii.

Leca Morariu

Două începuturi scriitoricești:

Duiliu Zamfirescu și Calistrat Hogaș

Cronologia, ca punct esențial în cercetarea literară, fixează granițe și deschide altele, oridecâteori pentru compoziții se pun probleme de izvor, de teme, de intermediar, ca să nu mai adăogăm ceea ce înțelege prin comun bibliografia elementară. Astfel, în analiza activităților scriitoricești, faptul datării câtă să fie precizat din chiar primele lor manifestări, scrise sau tipărite: *începutul* fiind termenul inițial al scrisului care se studiază într'o serie de lucrări poetice, cât și, deopotrivă, termen inițial pentru comparațiile în interiorul aceleiași opere, spre a evidenția un stadiu sau altul, raportate criteriului estetic.

Destinul începuturilor scriitoricești e a se păstra stufărite tinerește între periodice dintre cele mai neașteptate, sub singura zare (la atâția: morganatică!) a anunțării. De acest cer înșelător câte amăgiri, câte întoarceri schimbate, câte întârzieri și, mai ales, câte împliniri! Întrebarea devine, prin obișnuință, îngăduitoare când se adresează personalităților artistice, monografiștii sau istoriografii căutând, speculativ, maturități acolo unde firul roșu arată, fără deosebiri, mărgeaua stihurilor înșăilate juvenil.

Despre Duiliu Zamfirescu vreme multă s'a spus că primele manifestări îi sunt versurile tipărite în *Literatură* (1890)¹⁾, prin ele poetul vădîndu-și plenitudinea din chiar începuturile creației. Publicația lui Macedonski avea în jur o boemă numeroasă și prin ea, oricum, mijloacele difuzării, cele mai potrivite pentru popularizarea numelui literar, care pentru Zamfirescu nici n'a întârziat.

G. C. Nicolescu a rectificat în „Universul literar“ Nr. 15 (8 Mai 1938), pg. 3, bibliografia acestui scriitor cu o anticipare de doi ani, aflîndu-i „debutul“ între paginile ziarului din 1878 „Războiul“, de sub conducerea lui Gr. H. Grindea.

Dar și această cronologie, pentru exactitatea informației, trebuie coborîtă în anul 1877. Într'adevăr, în „Ghimpele“, An. XVIII, Dum. 20 Noem. 1877, pg. 3, inspiratul parnasienelor „îmnuri păgâne“ colaborează — notă discordantă pentru economia satirică și vulgară a publicației, unde mai semnează, obișnuit, astăzi-uitații: Const. H. Hristodorescu, B. A. Vineșiu, Decon (= Teleor), C. N. Cornățianu, Juiro (= Iuliu I. Roșca) — cu poezia

Ghiocelul albu

Ve duceți triste venturi, sburați, sburați mai iute!

De amintiri frumoase, de suveniri plăcute,

Cîndu sufletul e plinu,

Vrea țărași primă-veră, vrea flori, vrea păsărele;

Unu câmpu făr' de verdță și cerulu făr' de stele

Aru nasce un suspinu ..

Azi pădurea întristată e în mare sîrbătoare

Printre brazi cu fruntea 'naltă, ce suntu verzi cătu ierna ține,

Printre ulmi ce la furtune nu veru fruntea se'și încline,

Umblă vestea multu iubită că a răsăritu uă flóre.

Unii zicu că'i o crăeasă albă, fiică-a primăverei

Ce anunță unu timpu dulce, dulci speranțe ce-au trecutu,

Alții zicu că'i o stelută ce-a căzutu în murgulu serei,

Și apoi în flóre dalbă: *ghiocelu* s'a prefăcutu.

Ca surîsul printre lacrimi, ca speranța 'n zile grele

Tu apari iubită flóre; p'alu tîu sinu desfătătoru,

Fluturi gingași ca și tine cu aripe ușurele,

Transportați de fericire, voru dormi beți de amoru.

¹⁾ N. Petrașcu, *Duiliu Zamfirescu*, 1929; N. Iorga, *Ist. lit. rom. cont.*, I, 1934, pg. 328; Mariana Zamfirescu-Rarincescu în *Duiliu Zamfirescu, Poezii*. Ed. II (Col. *Clasicii Români Comentați*), 1939, pp. 11—12, 45; Lucian Predescu, *Duiliu Zamfirescu*, (f. d.) p. 12.

Parfumata ta guriță călătorulu vântu de sêra
O va săruta în taină, și va trece încântatu...,
Din profundulu teu caliciu, raze dulci vor sorbi ără
Roua, lacrimile nopții, ce din ochii 'i au picatu.

Sburați dăr rele vânturi! luați cu voi tristetea
Acestoru ani de doruri; redați'mi iar junețea,
Sêu... timpul de-a muri.

Uă flôre azi resare, și primă-vêra vine...
Junețe, fericire, speranțe, zile line,
Voi, cându veți reveni...?

iar pe coloana imediat alăturată, cu stihul de album

Amintire

Vale verde'ncântătoare, tainicu rîu ce'n liniscire
Printre maluri depărtate ne'ncetatu călătorești,
Flori și fluturi ce vă treceți viața 'ntreagă 'n îndrăgire,
Mă priviți! Am venit u iarăși, ca din timpul de iubire
Ce-a trecutu sê'mi dați uă parte; puteriloru omenesci
Nu le-e datu sê poată-a'ntoarce a trecutulu mărire!
— Floriloru îmi dați parfumulu, fluturiloru aripioare
Ca sê sboru și s'ajungu timpul în care-amu fostu fericitu.
Acolo. viața lungă nu dorescu; cătu ține uă floare
Sê trăiescu în fericire, și apoi re'ntineritu,
Sê mor veselu ca unu fluturu, de și albu îmbătrânitu.

Aceste publicări, influențate mult de convenționalismul lui Depărățeanu și Bolintineanu, dar subliniate prin îndemânarea prozodică, sunt cele dintâi ale lui D. Zamfirescu și, totodată, înscriu prima sa colaborație. Poetul împlinise nouăsprezece ani la data aceasta și tot în 1877 poza romanțios rudei lui, Ștefan Mincu, în Focșani¹⁾, din care urbe poate și sunt trimise cele două alcătuirii de mai sus. Poetul le semnează cu numele întreg, cuprinzând și inițiala *L.* ce trimite la faimosul doctor *Lascar*, înaintaș dinspre tată și cu al cărui orgoliu (*Duiliu Lascar-Zamfirescu*) el își va trece numele pe lucrarea de licență din 1880²⁾.

În cadrul aceluiași observațiuni, iată alt modest adaos la bibliografia lui Calistrat Hogaș, profesorul-scriitor chemat postum în drepturile literaturii sale.

¹⁾ „Convorbiri literare”, An. LXXIV, Nr. 5—6 (Mai-Iunie 1941), reproducerea fotografică și lămuririle lui G. C. Nicolescu.

²⁾ Lucian Predescu, op. cit., pg. 25.

Atât Gh. Cardaș, *Calistrat Hogaș: Spicuri bibliografice* („Universul literar“, An. XLII, Nr. 28. 11 Iulie 1926, pg. 14), care i-a schițat cel dintâi lista scrierilor, cât și, mai în urmă, meritele elemente aduse de conferința d-lui Al. Epure („*Calistrat Hogaș*“, *Contribuție la cunoașterea vieții și operei sale*, Roman, 1935, pp. 24, 86) și de monografia d-lui Dimitrie L. Stăhiescu („*Calistrat Hogaș*“, *Vieța și Opera lui*, București, 1935, pg. 17), îi pornesc hărnicia scriitoricească din paginile revistei „Asachi“, apărută la Piatra-Neamț între 10/IV/1881—10/II/1885¹⁾, din conlucrarea cercului de intelectuali locali, doctori și profesori, printre ei și Hogaș.

Cele de mai jos, pornind din convingerea unei experiențe poetice, necesară descriptivului liric, cum dealfel se adevărește și prin colaborarea la revista menționată — versul este preliminar, la noi, și lui Creangă și lui Sadoveanu și lui D. Anghel și lui Gala Galaction și altora — fixează o cronologie cu șapte ani mai veche pentru opera lui Hogaș.

Începuturile literare ale celui ce-și va publica „drumurile de munte“ (din 1881) chiar în 1881 — *datare care evidențiază directă stilizare, într'o gestație aproape spontană* — se fac în 1874 la „Ghimpele“ și de ele nu e străin concursul lui I. L. Caragiale, întâlnit adesea în urbea nemțeană —, și Caragiale începător polemist²⁾ atunci la periodicul lui N. Orășanu. Prietenia și prețuirea lui Caragiale pentru Hogaș, altcum, se pot urmări dealungul întregii sale vieți, în fragmente de capitole colegiale și discrete suveniruri din departe³⁾.

¹⁾ El va colabora aici cu poeziile: An. I (1881) Nr. 3, *Epistolă către d-l N. Gr. Lazău*, pg. 76; *Dintre flori*, pg. 78; Nr. 6, *Mireasa*, pg. 163; *Pe mal*, pg. 165; *Povești*, pg. 166; Nr. 7, *Rugăciunea*, pg. 207; Nr. 10, *Popasul*, pg. 313; An. II, Nr. 2, *Ultima floare*, pg. 399; Nr. 12, *Legenda lacrimioarei*, pg. 885; *Legenda floarei „Nu mă uita“*, pg. 886; An. III, Nr. 5 **, pg. 1129; Nr. 6 **, pg. 1174; Nr. 7, **, (Ah!), pg. 1200.

²⁾ Pentru colaborarea (sub pseudonimele *Car. Palicar*) la „Ghimpele“, vezi și I. L. Caragiale, *Opere*, Buc., 1938, vol. IV, pp. XII, 279; vol. V, pp. XII, XIV, 479 (o scrisoare *din Piatra Neamț* — adresată de marele prozator lui P. Grădișteanu).

³⁾ D. Hogaș, I. L. Caragiale la Piatra-Neamț, în *Anuarul Liceului Petru Rareș pe an. șc. 1934—35* pg. 73; Ș. Cioculescu în „*Revista Fundațiilor Regale*“, An. V, Nr. 10 (Oct. 1938); Sidonia Hogaș, *Tataia*, Piatra-Neamț 1940, cu prețioasă informație a scriitorului nemțean: „Caragiale voia să-mi traducă „*Amintirile*“ în englezește. Spunea că furtuna este una dintre cele mai bune descrieri, ce a cetit și că numai una singură, în literatura engleză, i-o cunoaște de rivală.“ (Pg. 85). Deasemenea comentarul (pg. 78) cu care autorul *Scrisorii Pierdute* și Vlahuță întovărășesc (se pare, în 1910) „*drumurile*“ publicate în „*Viața Românească*“ („*au vorbit foarte mult și cu mari laude despre d-l Hogaș*“).

Susținerea lui D. Hogaș că, prin intermediul Societății „Asachi“, ai căror membri ar fi fost amândoi — ceea ce nu se verifică pentru Caragiale — deși vremelnic revizor în Piatra, s'ar fi cunoscut în iarna anului 1880—81, cade, întrucât colaborarea studiată de noi, în „Ghimpele“ le arată prietenia încă din 1874!

Într'adevăr, în pagina a 2-a din „Ghimpele“, An. XV, Nr. 21 (Dum. 26 Mai 1874) prozatorul muntean iscălea *Car...* pamfletul „*Vroiți critică literară*“, cu aluzii la Al. A. Macedonski (— *Aamsky* —), „un geniu cu picioarele strîmbe, vorbind pe nas într'un dialect cât se poate mai curat românesc și d'o dulceață de caracter extremă“. În pagina următoare, sub specificarea „*Correspondința provincială*“, întâlnim numele lui Calistrat Hogaș la sfârșitul poeziei

Legenda Lăcrămioarei

Pe cerul nopții de primăvară
Luna eșise la răsărit;
Riul, pădurea, vântul de seară
Păreau cu toate c'au adormit.

Numai pe turnuri în depărtare,
Și pe morminte din când în când,
Paserea nopții cea plângătoare
Sbura fantastic și trist cântând;

Ear în pădurea cea tănuită,
Unde păstorul cântă cu-amor,
Prin atmosfera greu adormită
Se 'nalță tainic un plâns de dor:

Sub trista umbră, juna Florică
Chiăma iubitui cu greu suspin,
Dar, vai! sermana, ea singurică
Simția cum arde fragedu'i sin.

Ast-fel, prin codri(i) alba copilă,
Plângând, o dată a rătăcit
Și p'un mal verde, lângă o gârlă,
Intr'un somn dulce a adormit...

Ear dimineața când se trezește,
Pe unde plânsul ei a picat,
Câte-o tulpină de flori găsește
Albe ca sânui nevinovat...

Așa copila în primăvară,
Când prin pădure trece cântând,
Simte când vede o lăcrămioară
De-o jale tristă sinu'i bătând.

Căci o tulpină de lăcrămioare
Lângă pâriul murmurător,
Este durerea schimbată'n floare
Este amorul schimbat în dor!...

A doua poezie a lui Hogaș o aflăm în aceleași colecții pe anul XVI, Nr. 15 (Dum. 9 Aprilie 1875), pag. 3, datată „Piatra 1875“, sub același indicativ C(orespondență) Prov(incială)):

Trandafirul

(Legendă)

Copilă când vr'odată, cuprinsă ca și mine
De o grea melancolie, pustiul vei căta
Și dacă vr'o durere te=apasă și pe fine
Și singură prin lacrimi voești a o vărsa;

Ascultă! Peste riul ce 'n vale șerpuește,
Vezi muntele se 'nalță cu codru învelit,
Treci riul și te=afundă pe un drum ce se zărește,
Tăiat în neagră brazdă de codru 'ngălbenit,

În fund, în depărtare, o casă ruinată,
Antică se umbrește sub doi stejari bătrâni,
Un trandafir la pragu'i cu fruntea 'n jos plecată
Înfrunt'a verii arșiți și'a rănilor furtuni.

Acolo, am plâns cu lacrimi cuprins de=adâncă jale
Văzând, pe prag, aduse, foi palide, de vânt:
Așea vedeam o dată pe pragul casei mele;
Ori fi=va ș'a mea casă odată un mormânt?...

II

Bătrânii spun, copilă, că 'n casa ruinată
Stătea în alte timpuri, (dar spusa e păgână),
Un inger alb din ceruri, schimbat în albă fată
Ș'un negru drac din iaduri sehimbat într'o bătrână!

Era adâncă noaptea!... Ș'a cerului tărie
În cue d'aur prinsă pe lume se 'ntindea;
Iar pe pământ, afară de=un greer pe câmpie
Ș'într'un cotlon un câne, nimic nu mai veghea!

Schimbat întru un tânăr, amorul rătăcise,
Ș'in adăpost în noapte, prin codru căuta;
La casa izolată, pribeagu 'i pas îl duse...
El intră, căci copila deșteaptă încă sta!

Bătrâna adormise c'o neagră carte 'n mână,
Din ea vegheau pe nasu'i deștepți doi ochelari;
Copila sta alături de-o palidă lumină;
Iar el sorbea în taină ai ei ochi negri, mari!

Era tăcere-adâncă! de o dată ca prin farmec
O armonie dulce din cer părea venind
Și sub a lunii raze ș'a nopții întunec
Pe tainicile vânturi se pogora cântând:

„Mâne veni-vor pe ceruri cară
„Ai ernei nourî albi înghețați
„Cu flori, dar, albe de primăvară
„A noastră frunte încununăți.

„Toată natura înîinerește.
„Fugând de-al ernei cerc nesfârșit
„Floarea vieții când vestejește
„Veste-dă fi-va pân'n sfârșit.

„Culegeți roza în primăvară
„Căci mâne poate va vesteji
„Floarea iubirii culegeți dară
„Cât în juneță puteți iubi.

„Sdrobiți a lumii nedreaptă lege
„Ce vra să sfarme un amor sfânt.
„Nebun! acela ce nu 'nțelege
„C'amorul n'are legi pe pământ“.

Cântarea nu finise și junele 'n beție
În trandafiri schimbbase obrazii ei de crin!...
Cântarea se finise ș'a patimei urgie,
Făcu sub nori să fugă a lunii disc senin.

Dar noul soare al zilei găsi casa 'n ruină,
Copila prefăcută în fraged trandafir,
Și spini ghimpoși și ageri, în loc de-acea bătrână,
Așa leagă legenda al povestirii fir.

Legenda Lăcrimioarei se va reproduce și în „Asachi“, An. II, Nr. 12 (30 Mai 1883), pg. 885.

Poeziile care rectifică bibliografia lui Hogaș, înaintând cu șapte ani *debutul* său, s'au scris într'o decadă de modă florală și ele îngăduesc pentru evocatorul naturii sălbatece un complement de sensibilitate gingașă.

Augustin Z. N. Pop

Moș Ion Roată

(1806—1882)

Pe la jumătatea veacului al XVII-lea, răzășii din Câmpuri — veche organizare răzășească din județul Putna — descindeau din patru bătrâni: Itul, Bogdan, Straoa și Lata, toți curgători din strămoșul Petre Rugină. Drăguțul, fiul lui Bogdan, a fost înaintașul Costineștilor, iar din curgătorii lui Lata, ajunși să se numească și Rotilești¹⁾, s'a ridicat **Ion Roată**, cel mai tipic reprezentant al țărânimii localnice.

Ca atare, vechii dregători Costinești, — fratele mai mare Alexandru poate și cronicarul Miron, — sunt băstinași din Câmpuri²⁾ și legați prin înrudire cu Ion Roată.

Mai sus de comuna Câmpuri, ținând mereu pe apa Creminetului, la **Gura Văii**, se află și căsuța bătrânească a lui moș Ion Roată, clădită în nobilul chip vrâncenesc, cu cerdacul înălțat în față, stăpânită acum de Constantin Nicolae Roată, nepot de văr al lui moș Ion Roată.

Costache Năstase Roată, nepot de fiu al lui moș Ion Roată și Sanda, soția lui Costache Năstase Roată, stau alături, într-o casă mai simplă, înspre ulița satului. Dela Năstase Roată, fiul lui Ion Roată, au rămas în viață trei băieți și o fată: Costache, feciorul cel mai în vârstă, apoi Dumitru, cântărețul bisericii, parohia »Rotilești«, Vasile și Floarea, — fiestecare cu gospodăria, în satul Gura-Văii.

Mormântul lui moș Ion Roată din cimitirul aceluiaș sat e bine îngrijit și are o cruce de piatră cu inscripția: »Aici odihnește moș Ion Roată, deputatul țărănesc în Divanul ad-hoc din anul 1857, decedat la 20 februar 1882, în etate de 76 de ani. Crucea s'a ridicat în anul 1909 de țărânii din Câmpuri«.

Despre acest bătrân se plin de demnitate moș Ion Roată, cunoscut din istorioarele lui Creangă, ne vorbește Cezar Pe-

1). Aurel V. Sava, *Documente putnene* I, Focșani, ed. Cartea Putnei, 1929, pp. 16 și 53.

2) *Ibidem*, p. 54; Sever Zotta, *O soră necunoscută a lui Miron Costin*, în »*Revista istorică*«, a. XII, 1926, nr. 4—6: »Miron Costin a avut cinci frați: Alexandru, Potomir, Iancu, Vasilachi și Velișco și patru surori: Sărbca, Todosica, Elena și Velica. Căsătoria Velicăi cu Mihul Spatar Dedulescu, ce avea moșii în Voltinul din Sud-Slam Râmnicul (Ț. Românească), vine în ajutorul părerii noastre că originea familiei Costin este a se căuta în jud. Putna, în care Miron a fost staroste în 1688 și probabil mai înainte«.

În »*Revista istorică*«, a. XI, 1925, nr. 4—6 găsim: »De aceea a fost Miron Costin staroste de Putna, iar la »Tecuci au ieșit Costin postelnicul dela Putna« înainte lui Alexandru Iliș (april 1633), când a fost mazilit.

trescu, în ziarul »România«, a. II, nr. 275 și 388 din 6 Martie și 30 Iunie 1939.

»Deputat în Divanul ad-hoc, acum 24 de ani, Ion Roată citește o jalbă înaintată Divanului, în ziua de 9 noembrie 1857, cu semnătura deputaților țărani: Ion Roată, Simion Stanciu, Răducanu Sava, Dănilă Bălan, C. Ostahi, Toader sin Pavel, Ion Olariu și Vasile Balais«, cerând dreptate în numele colectivității de atâtea ori amăgite.

Întreaga plângere e o recapitulare a nevoilor țărănești din trecut, e frumos concepută și stilizată³⁾.

»Că până în ziua de azi toate sarcinile cele mai grele numai asupra noastră au fost puse, și noi de niciunele bunuri ale țării nu ne-am îndulcit, iar alții fără să fie puși la nici o povară, de toată mana țării s'a bucurat: că noi biruri grele pe cap am plătit, oameni de oaste noi am dat; ispravnici, judecători, privighetori și jandarmi, numai noi am ținut; drumuri poduri și șosele, numai noi am făcut; boierescuri, zile de meremet, numai noi am îndeplinit; clacă de voie și fără voie, numai noi am dat; la jidovul orândariu ca să ne sugă toată vлага, numai noi am fost osândiți; băutură scumpă și otrăvită numai noi am băut; pâine neagră și amară și udată cu lacrimi numai noi am mâncat; bătălii și resmeriță când au fost, numai noi le-am purtat; că cel cu îndestularea peste hotare trecea, la adăpost se punea...«.

Și mai departe: »Câtă-i Dunărea de mare și de largă, curge râul sudorilor noastre, se duce peste mări și peste hotare, acolo se preface în râuri de argint și de aur și curg iarăș de se revarsă în țara noastră: iară noi, nici rânduială, nici dreptate n'am avut.

Când ne-am jăluit, când ne-am tânguit păsurile, când ne-am spus nevoile; ispravnicul ne-a bătut, vechilul ne-a bătut...; cine s'a sculat mai de dimineată, cine a fost mai tare, acela a fost mai mare...«.

Mai departe formulează următoarele dorinți: »Vroim să scăpăm, să ne răscumpărăm robia în care suntem, să nu mai fim al nimănui, să fim numai ai țării...«.

»Că omul ca să scape din robie și să fie stăpân la casa, vatra și ogorul său, cu tragere de inimă va lucra și se va răscumpăra...«.

Glasurile aceste ridicate împotriva »beilicurilor și robiei plugarilor«¹⁾ — mai mult în vederea libertății decât a bunului traiu —, rămase mult timp fără nici un răspuns, au început, în cele din urmă, să fie ascultate...

G. Dimitriu

¹⁾ A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza-Vodă*, Iași, Tip. Dacia, 1903, p. 446; Ion C. Ion, *Divanul Ad-hoc și chestia țărănească*, în rev. »Viața Românească«, 1938, nr. 6, pp. 48 și 49.

²⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. IX, Buc. 1938, pp. 323—324.

Arhiva Bucovinei refugiate

I.

Între cruntele pierderi pe cari le-a îndurat Bucovina refugiată, fu și stângerea, la București, departe de Părinții săi... a minunii de copil **Titel-Dumitru Maxim**, decedat la 2 Mai 1941 în refugiu, ca elev de clasa I-a a Liceului „Gh. Lazăr” București și care, cu cei 12 anișori ai săi izvodia la versuri ca acestea despre... Răpirea Bucovinei...

II.

Răpirea Bucovinei

Când într-o noapte se zvonî
Că Rusul a trecut hotarul,
Să vie peste noi aci,
Să-i îndurăm calvarul —

De dimineață am pornit
Cu vuet, zarvă mare,
Cu trenul cel mai oțelit
Și cu viteză tare.

În Burdujenni când am intrat —
Ca în povești un împărat,
Din ochiul drept mereu râdeam
Din stîngul pe furiș plîngeam...

Râdeam de mila ce-am primit
Plîngeam de-amarul pribegit...

Titel Dumitru Maxim

† Titel Dumitru Maxim
(1929 — 1941)

Cititor și binevoitor al nostru

D=1 Em. **Bucuța** prin Casa Școalelor, București, — coman-
dând publicații de=ale noastre în suma de 10.000 lei —

Sadovenești

»Orizonturi«, Galați, Nr. 5—10, Ianuarie 1941. — D-l G. Ursu, publică importanta contribuție **Din viața lui Mihail Sadoveanu**, ocupându-se cu anii petrecuți de marele scriitor la Folticeni »în toiul izvoarelor de inspirație«, între 1906 și 1918, data mutării sale la Iași. Autorul îl urmărește pe Sadoveanu la Folticeni, în cadrul prieteniei cu Artur Gorovei și a diverselor sale preocupări. Ni se dau pitorești amănunte; de ex. moara lui Sadoveanu—Gorovei din strada Rădășeni, întreprindere la care, firește, cei doi scriitori și-au pierdut capitalul. Întâlnim elocvente citate din scrisorile lui M. S. către A. Gorovei, apoi evocări cu privire la Creangă, la locurile folticenene peste cari plutește amintirea Humuleșteanului, M. Sad., »în vârsta înflorită a tinereții«, a tot umblat pe urmele lui Creangă. E evocat apoi catihetul Grigorescu dela Școala lui Creangă din Folticeni și frumusețea satului Rădășeni, acel »loc de predilecție pentru hoinărelile lui M. Sad.«.

»Convorbiri Literare«, Nr. 5—6, 1941. — Acelaș G. Ursu semnează o amplă evocare cu privire la **Mihail Sadoveanu, elev la Fălticeni**. Menționăm că autorul a petrecut scurtă vreme ca profesor la Liceul »N. Gane« din Folticeni, atras de atmosfera cu bogate amintiri a locului: Gorovei, Sadoveanu, N. Istrati, Beldiceanu, N. Gane, I. Dragoslav, Muzeul lui V. Ciurea, etc. A găsit însă prea puțină prețuire pentru cei cari au poleit hrisoavele de noblete ale ținutului Baia. Numeroasele-i contribuțiuni asupra unor scriitori ai locului sunt cu atât mai binevenite.

Cercetările d-lui Ursu îl urmăresc pe Sadoveanu la gimnaziul clasic »Alec D. Donici« din Folticeni (mai făcuse scriitorul la Folticeni și un an de școală primară), împreună cu anumite predilecții caracteristice pentru devenirea lui Sadoveanu: iubirea față de natura locului, Opișenii, iazurile târgului (mai târziu, elocvent: **Impărăția apelor**), dragostea pentru literatura haiducească a vremurilor și apoi acea just-numită »aspirație către puritatea naturii și descătușarea din rigorile rațiunii«.

Aflăm situația școlară a elevului Sadoveanu la gimnaziul din Folticeni, lista foștilor săi profesori, dintre care trăiesc azi G. Stino la Folticeni, fost la catedra de franceză și elină, I. Constantinescu la Iași, fost la geografie și N. Drăgușeanu, gimnastica, la Folticeni.

În existența școlărească a lui Sadoveanu se remarcă vizibil amestecul câtorva din foștii săi profesori, N. Apostol, profesorul de română »a înțeles talentul literar al copilului

și-i dădu sfatul să scrie». La **Muzeul Folticenilor** se păstrează o teză a lui M. S. datată »1897, 24 Maiu«: **O scrisoare familială. Un amic către alt amic**, notată cu 10 de profesor. Caietul fu descoperit anii trecuți, din pură întâmplare. Ni se dă transcrisă această teză.

M. Sad. a scris un articol de largă înțelegere asupra fostului său profesor G. Stino, cu prilejul pensionării acestuia, la 8 Nov. 1931, în »Neamul Românesc«, rânduri care ne conduc spre un episod de demult, adesea denaturat redat de către unii cercetători. Școlarul M. S., autor proaspăt al unui roman haiducesc, e surprins de prof. Stino, în clasă, cu manuscrisul, urmând confiscarea, după ritualul școlar. Foile, care ar fi azi atât de prețioase, s'au rătăcit prin cancelaria gimnaziului. Despre profesorul Rădianu, cu viață și moarte tragică, vorbesc paginile din **Insemnările lui Neculai Manea**.

La Folticeni natura însăși se oferă grațioasă și caldă poeziei vremurilor ce-au fost; autorul reproduce cu fineță vizuală și bogat colorit geografia universului sadovenist de pe vremea uceniciei dela Folticeni; ajunge să pomenim aici oștrovul **Nada Florilor**, dintr'un iaz al Șomuzului, loc unde scriitorul de mai târziu e pentru prima dată în contact cu »oamenii ai stuhului și ai sălbătăciei«.

Urmează prețioase amănunte, servind luminos la reconstituirea copilăriei și formării lui M. S.: lectura romantică a viitorului scriitor, epocalele jocuri de-a haiducii din Dumbrava Oprișenilor, precum și o integrală înțelegere aspra atmosferei locului.

Aurel George Stino

Vartolomei Măzăreanu,

egumenul Mănăst. Precista din Roman

Despre bucovineanul Vartolomei Măzăreanu, călugărit și școlit la Putna, în preajma Mormântului Sfânt, cărturar și Român cu suflet cald, mai apoi egumen la Solca și, prin 1778, conducător al școlii de preoți din mănăstirea tinereței sale Iorga¹⁾ spunea că »pe la începutul unui nou secol... părăsi, în fine, Bucovina și, așezându-se la Roman, luă Conducerea Mănăstirii Precistei din acest oraș, unde-l găsim la 1800... **Nu știm când a murit**«.

Măzăreanu se stabilește la Roman pela 1797 sau, mai sigur, cu vreo câțiva ani înainte.

¹⁾ *Istoria lit. Românești*, II, p. 599.

În inscripția mormântului său ca și'n pomelnicul²⁾ Mănăstirii e arătat »ucenic« al fostului egumen, ierodiaconul Gherasim, care luase numele de Putneanul, după locul unde fusese călugărit. Acesta »prin diata sa au legiuit a să face spital m(ănăstirii) cu ai săi bani«.

În 1797, Gherasim moare și-i urmă Vartolomei, căruia i se spune tot **Putneanul**: »Bartolomei arhimandrit, ucenic arătatului Gherasim — tij Putneanul — rânduindu-se egumen acestei m(ănăstiri), au isprăvit spitalul (împreună cu Procopie, carele, în urmă, s'au numit Paisie), după îndatorirea starețului său, în carele au legiuit a să priimi bolnavi: oameni, streini și săraci«.

Vartolomei Măzăreanu păstorește la Precista timp de 6 ani și 9 luni, până la 1804, când, în vârstă înaintată, moare și e îngropat supt aceeași lespede unde odihnea și înaintașul său, alt bucovinean, Gherasim, în ograda mănăstirii, în dreptul ferestrei de miazănoapte a altarului.

Iată, acum, inscripția de pe piatra mormântului:

Supt această piatră să
odihnește robul lui D(u)mnezeu
Vartolomei arhimandrit
ucenic numitului de sus.
Au fost egumen mănăstirii
Precistii 6 ani și 9 luni și
au raposat anul 1804 Mai.

NEC. STETCU

La Bojdeuca lui Creangă

Și iarăși — în sfârșit — la acea *Bojdeucă*, unde nu odată ai putut tresări de adâncul tâlc al suspinelor:

Numai umbra spinului
La ușa creștinului —

— sau :

Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...

Viața lui Creangă ca și a lui Eminescu se cere parcă și mai înțeleasă cu asemenea pelerinagii pela umila cuviință dela Humulești, dela Ipotești, dela Casa lui Arune Pumnul din Cernăuți și dela Bujdeuca din Tâcău.

¹⁾ Alcătuît — în Septembrie 1836 — de ierodiaconul Macarie, egumenul Precistei.

În posomorita scurtenie de umedă și năclăită zi a lui 18 Decembrie 1941, ca pentru un bun-rămas spus Ieșului, cobori la Bojdeucă. Cum te afli singur, mai-mai să n'o nimerești. O știai după uriașul schelet al copacului care te opria din povârnița ogradă a biet-înfundatului sălaș. Ai trece azi înainte, dacă nu te-ar soma la solemnă oprire tabla (cuprinzătoare a câteva șchiopătări de informație):

Bojdeuca Marelui Scriitor Popular | Ioan Creangă |

*** 1837 — † 1839.**

Îndreptările cari se impun, sunt: Oricâtă oficialitate ¹⁾ ni l-ar insinua, pe un *Ioan*, — Creangă tot *Ion* rămâne; iar datele nașterii și morții sunt altele: După cercetările d-lui Gh. Ungureanu, Creangă s'a născut la 10 Iunie 1839, iar data morții lui — ani mai spus-onoi ²⁾ — e 12 Ianuarie stil nou 1890.

Curtea, baricadată de-o proaspătă zidărie. Copacul-semafor, care mai dădea iluzia unei legături cu ce-a fost odată..., tăiat!

În fund, urît-dărăpănată și mai ales cu acoperișul ca dela Plevna, Bujdeuca. Priporul chiftește de umezeală: Izvoarele, fișnesc câte două-trei deodată în această costișă și nu i-a dat încă nimănui în gând că terenul ar putea fi consolidat cu anumită vegetație lemnoasă.

Te întâmpină din proaspăta cocioabă o călăuză de-o șchioapă: *Lucica*, fetița paznicului *Anichitoaie*, curier al Universității Mihăilene. Pentru alde dumialor, ca să nu mai locuiască chiar în Bujdeucă, — fu ridicată aceastălaltă *bujdă*. Și oricât de rari ar fi dela o vreme ncoace vizitatorii, — ghidușnica ghidă, vădit deprinsă a melița la explicații cice-ronice, ți-i foarte binevenită.

Căsuța lui Creangă a suferit întâi de cutremurul teribilului Noemvrie 1940. Hogeagul, gata să cadă de crăpat ce-i. Apoi, — o bombă a Scorpiei roșii, căzută chiar aici în ogradă, la câțiva pași de cerdac — peșches postum antisemitului Creangă — a mai spart câteva ochiuri pela cele ferești.

— Dar acoperișul? — te faci a întreba, uimindu-te de cumplita ciuruială a draniței.

— Acoperișul? Acoperișul n'are nevoie nici de cutremur și nici de bombă! Se farmă el singur... — râde această lucios de des-ghețată *Lucică*.

¹⁾ Fie chiar și oficiala iscălitură a lui Creangă — vezi N. Timiraș, *Ioan Creangă* 53, 55, 59, 63, 75 și 95.

²⁾ Vezi „Făt-frumos” An. XV 1940, 72.

³⁾ cf. Leca Morariu, *Pe marginea cărților IV (Creangă)*, 1932, 13.

Pripita amurgire ne dă zor să intrăm. Ambele camere, dragă-Doamne Muzeu-Creangă. Temeiul e în cea din dreapta, cu câteva lucrșoare din chiar vremea lui Creangă: Legendara măsuță în trei picioare; *călămăru*l lui Creangă; *năsipelnița* (de lemn), pentru nisipul menit să usuce *negreala* (= cerneala), deci sugativă acelor vremuri, când d. p. Eminescu se scuza ¹⁾ înaintea Veronicăi Micle: „Te jenează că scriu numai pe=0 pagină, Mimi? Zău dacă am două fire de nisip în casă și asta=i cauza. Până ce scriu a doua pagină, se usucă cea dintâi“... Și mai ales portretul lui Creangă (în ulei), de un maestru necunoscut, acesta mai măiestru decât V. Mușnițanu al Academiei Române. Icoana, plesnită și chiar cu o mare ciupitură de pojghiță sărită, e gata-gata să se izărască; din fericire, intactă în prezentarea feței lui Creangă: Un viguros Creangă, de=0 viaie expresie intelectuală. Ochi albaștri, aproape gata să scapere de scâteierea anecdotismului; părul Tizianic=roșcat, nimbând înalta cupolă a frunții. Nimeni, nimeni încă nu ni l-a reproduș ²⁾ (în culoare) acest prețios document—Creangă!...

Sus, în ungherul odăiței, ca pentru creștinească închinare, icoana *Tăierea Capului Sf. Ioan*, deasemenea veche.

Și iarăși altă adevărată piesă de Muzeu, destul de neglijent lăsată la îndemâna orcu pe masă: *Metoda nouă de scriere și cetire... lassy 1868* — deci una dintre acele eminente cărți didactice, alcătuite de Creangă în colaborare cu alți iubitori de școală. Și, Doamne, câte alte asemenea dovezi de pasiune a institutorului Creangă pentru dă-scălie nu s'ar fi putut aduna în acest simili-muzeu Creangă!...

Dar prea-pușintelul de aici se încheie cu fotografiile: *Creangă, A. C. Cuza și N. A. Bogdan la Slănicul Moldovei* (în 1885) și panoul *Junimiștilor din 1882*.

Ce=ar putea adăoga actualitatea unui Muzeu-Creangă, arată fericita creație a lui Octav Băncilă: *Creangă și Eminescu*, compoziție în ulei.

Cealaltă cameră — și mai doveditoare de păragină, de negrijă... Un bust Creangă, de cunoscuta mână=stângă a lui Hette, chiar pe podeală, jos... Nici măcar te=miri=ce scăunel nu s'a putut afla pentru cogemite chip=Creangă! Alt bust=Creangă (din 1914 sau 1917) al sculptorului Nemțean Gheorghiță și o statueta Creangă=elev, deci Nic=a lui Ștefan a Petrei, de acelaș.

¹⁾ Octav Minar, *Cum a iubit Eminescu* Ed. a II-a (1912), 163.

²⁾ Cine ni-l dă mai curând: Gh. Ungureanu sau „Cetatea Moldovei“?...

Bojdeuca imortalizată, în ulei, odată de Băieșu, a doua oară de Grinolea, — și apoi în stampa lui N. Constantinescu (1918), luată din-spre Dealul-Circului, încât ceace mai ales se vede, e celebrul cerdac (din dosul casei) și'ntr'însul, dumiaei Tinca Vartic.

Două-trei reproduceri de fotografii mai puțin importante.

Și — culmea elocvenței: Cartea vizitatorilor, de mult arhiplină și de mult adormită!... În schimb, prezent la apel, catastihul onor. Co-mitet care... o fi având el alte griji decât bordeiul lui Creangă! Mai bine de acest Comitet că întunerecul nu ne mai îngăduie să-i descifram alcătuiala...

Și iarăși și iarăși, dovadă de acelaș lasă-mă-să-te-las împământinit aici: Recordul de imbecilitate din colecția *Bibliografia-Creangă* / Singura carte mai de Doamne-ajută, monografla lui Jean Boutière, mototolită, terfelită, cu chipul din față a lui Creangă (*Creangă dans ses dernières années*) smuls-rupt din cartea nelegată, — nelegată fiindcă... „membru de drept“ în acel... acum invizibil Comitet e și Primarul Municipiului...

Jos, în grădină, fostul monument-Creangă, adus dela Cimitirul „Eternitatea“, se ăstignește a dezolare și a desnădejde în cernerea pripitei înserări..

* * *

Dar la Iași, și chiar la Golia unei trecătoare reședințe a lui Ion Creangă, mai viază și agerul scormonitor al trecutului și chiar al lui Creangă, Gh. Ungureanu. Încât, un Muzeu-Creangă, un adevărat Muzeu-Creangă, de alt aspect decât jalnica nemernicie din cea Bojdeucă, s'ar putea să se ițească la Golia Arhivelor...

Leca Morariu

Ctitor și binevoitor al nostru

D-l profesor universitar S. Mehedinți, București — a doua oară acum, cu dania de 1.000 lei —

D. Onciul către Eud. Hormuzachi

(Două scrisori *) pentru prăznuirea dela Putna)

I

București 13/26 Iunie 1904

Prea onorate D=le Baron,

În urma invitațiunii cu care m'ați onorat în numele Comitetului pentru serbarea comemorativă a lui Ștefan cel Mare la mănăstirea Putna, primesc cu deosebită plăcere însărcinarea de a ține discursul istoric la această serbare.

La 30 Iunie voi sosi la Cernăuți spre a pleca împreună cu D=Voastră la Putna.

Primiți, vă rog, încredințarea prea distinsei mele considerațiuni.

D. Onciul

II

București, Iunie 18/1 Iulie 1904

Stimate D=le Baron,

Vă fac cunoscut că Academia Română, în ședința sa de astăzi, a delegat pe vicepreședintele său, Dimitrie Ollănescu (fostul ministru plenipotențiar), pe Dr. Istrati (fostul ministru al Instrucției) și pe mine ca să reprezentăm Academia la serbarea dela Putna. Olănescu va vorbi (scurt) în numele Academiei. Discursul meu istoric va fi de $\frac{3}{4}$ —1 oră. E vorbă să fie trimiși și alți reprezentanți (din partea armatei, a clerului și a parlamentului).

V'oiu scrie la timpul său.

Salutări D. Onciul

Coperta noastră

Coperta acestui *Făt* ni-l arată pe marele (= temeinicul) *Dimitrie Onciul*, la Govora, între Bucovinenii: Preotul *Iancu G. Tomoiagă*, publicist (cu: *Clopotele din Boruti, Poemă în versuri de Ionel Calinciuc-Boruteanu trad. de I. G. Tomoiagă, Cernăuți 1927*), poetul *Constantin (Stănică) Berariu* și *Dr. Teofil Lupu* cu soția (p. care cf. „*Făt-Frumos*“ 1935 Nr. 4).

Al. L.

¹⁾ Din Arhiva subsemnatului—L. M.

Vitrina cărții

— Al. Ieșan, *Orientare antropologică față de necesitățile actuale ale educației*, București 1940. — Un plastic strigăt de alarmă pentru exigențele actualității, prăbușite asupra-ne „printr'o smuncitură istorică mai vehementă decât toate celelalte de până acumă" (11), — când, d. p. „pe primul plan" apare „omul robust, vital, fără interes prea mare pentru lucruri spirituale, iscusit în mânuirea practică a lucrurilor, afirmând prin utilizarea tehnicei, o nouă aptitudine, o nouă formă de inteligență" (5).

Dar — firește — comoara din îndrumări pe care ne-o îmbie asemenea autor (filosof și pedagog) depășește actualismul. Nici nu mai prididești să stăruie asupra atâtor minuni de sugestii. D. p.: În epoca (...oare, în adevăr consumată?) când, „în desacord cu necesitățile vieții, școala se afirma ca o putere separată, erijându-se chiar în scop ultim" (3), „o mare parte din oamenii cari au trecut prin școli dovedeau o incapacitate radicală față de problemele vieții practice" (3). Dar: „activitatea practică este sfera cea mai aproape de centrul personalității" și „activitatea dă unica satisfacție în viață" (7). „Deaceia în școală trebuie cultivat în prima linie ceea ce are rădăcină în viață" (8). Neglijarea acestor deziderate „înseamnă o amputare a firii omenești" (8). Și chiar foarte rezolut: „O transformare energetică și până la amănunte a actualei forme de educație este urgentă" (11).

Pe plan psihologic pusă, chestiunea vădește că: „Școala primară era condusă de o falsă concepție asupra inteligenței, când îndrepta pe elevii, presupuși mai capabili, spre studii abstracte, cum le cultivă cu exagerare școala secundară, în dauna simțului direct pentru viață și a observației experimentale (12)". Fiindcă: „Cugetarea abstractă nu ține de echipagiul sufletesc al copilului; reținându-l cu abstracțiuni dela activități concrete școala primară comite un sabotaj al firii copilărești, o stânjenire în dezvoltarea facultăților naturale" (14).

Nu lipsesc soluțiile concrete: „Este necesar un corp didactic format, cel puțin în parte, din profesioniști desăvârșiți: mână agilă și iscusită, destoinicia practică trebuie să fie proprietățile institutorului din școala primară; cunoștințe și experiențe agricole sunt indispensabile pentru institutorii rurali" (14). Și apoi: „A selecționa și reduce materialul de cunoștințe este o operă de descărcare a memoriei și facultăților spirituale, necesară din punct de vedere psihologic, fiindcă

împovărează spiritul și-i stânjenește puterea de judecată și de creație liberă" (15—16). Sau: „Multe din preocupările trecutului de ordin înformativ, istoric-literar, nu mai pot rămâne în centrul acțiunii educative, ci oferă, cel mult, material de *iscusită zăbavă* pentru timpul liber și de destindere după eforturi mai anevoioase" (16).

Și nu pierdem ocazia de a reține foarte binevenite avertismente și pentru păturile ierarhice. Adecă: „Tineretul, începând din copilărie, se supune autorității care își dovedește competența prin realizări vizibile. Tipurile active, în a căror fizionomie se impregnează un dinamism în forme psiho-motrice, exercită o influență inevitabilă în toate situațiile" (9). Precum: „Imaginea vieții trăite (= real trăite), a situațiilor încercate, asigură o așezare spirituală ferită de vagabondajul ideilor iresponsabile" (13).

Și iarăși deci, d-l Al. Ieșan ne-a dovedit că d-sa ni-i dator cu o mult mai frecventă glăsuire...

Leca Morariu

Multe și mărunte...

Răboj. — Vajnic avertisment pentru calologia d-lui Ionel Teodoreanu (și nu numai pentru a d-sale cf. Leca Morariu, *Pe marginea cărților* III 1932, 13—14) în recenzia, semnată *Ete*, din „Convorbiri literare" 1941, 1488—1489, că uneori autorul e „prea prezent, d-sa însuși, mai ales în dialoguri, încât ele au nu odată aceeași marcă oricare ar fi personagiile intrate în scenă". — Regretabilă perseverarea de altfel, binișor orientatului László Gáldi în învechita aberație (*Le origini italo-greche della versificazione rumena* Roma 1939, 21) că pentru minunatul său cântec *Intr'o grădină | Lâng'o tulpină*, îenăchiță Văcărescu s'ar fi împrumutat pela Goethe: „Il suo esempio più famoso è senza dubbio il rifacimento rumeno della prima parte di un poemetto di Goethe (*Gefunden*)". Nu! Ne-a lămurit doar definitiv I. E. Torouțiu (v. „Făt-frumos" An. XI 1931, 200—204) că Văcărescu muria pela 1800, iar Goethe își izvodia cântecul abia la 1813 și-l dădea tiparului la 1815. — Critica indisciplinată lui Șerban Cioculescu (cf. și Leca Morariu, *Studii* 1939, articolul *Maltreatare a lui Ștefan Octavian Iosif* — sc. maltreatare prin Ș. Cioculescu) vădită și de C. Manojache (*Critică și onestitate* pag. 29) ca „operă de denaturări și deformări voite".

*

Pentru sprintenia ritmicei românești. — Iarăși afirmație gratuită pe socoteala prozodiei românești (de atât de infinită mlădiere!): Că „limba noastră evită, pe cât, poate, poziția extremă a acceutului în cuvânt" (Buletinul... „Alexandru Philippide" II 103) și că „accentuarea silabei finale apare ca ceva neobișnuit și nepotrivit cu spiritul limbii" (ibidem). Nu! Dovadă: 1. Flexiunea verbului, cu evoluții ca d. p.: Căpătă — căpătăm, căpătam, căpătași, căpătând...; 2. Derivația: repede — repăgior, cumințe — cumincior, prost — prosticel, om — omuleț...; 3. Însuși lexicul românesc: sentiment, cunoscut, undeva, aolio, alelei, hodoronc, huzduluc, huștiuliuc, bo-

băldâc, băldăbăc, copitic *), ptilioha *), cărăbani, bălău... — Și iarăși, la fel de ieftină afirmația că: „n'avem decât ritm trohaic și ritm iambic” și „urechea noastră” „nu se poate deprinde cu spondei și dactili” idem, ibidem IV 254)! Nu! Dovadă: „... și cumpănă mare pământului nostru și nouă” (un oarecare Miron Costin); sau: la te păzește să nu te pleznesc, c'o să-ți scapere ochii...

L. M.

Cronică

Luăm aminte! — Între contribuțiile cari lămuresc a noastră „wahlverwandschaftliche Bildung” cu actuala=ne frăție de arme și de suflute, se distinge *Rumäniens Ostsendung*, semnată în „Europäischer Wissenschaftsdienst” (Berlin Nr. 15 din 17 Nov. 1941) de Al. Procopovici, inimos autor și al pledoariei *Bucovina noastră*, Sibiu 1941. — În „Foaia Poporului” (Blaj) Nr. 2—3 din 5/12 Ian. 1941, articolul *O comoară de om*, semnat Dr. Ilie Dăianu: caldă evocare apostolatului realizat de unicul nostru Dr. Ambros Comoroșan.

* * *

Mărturii dela pogrebania lui Ion Ciocârlan. — Dintr'o scrisoare a lui Ion Diaconu, Focșani 24 Dec. 1941: „Duminecă s'a dus în pământul pe care l-a cântat cum a putut, Ion Ciocârlan. Suferința, pe care n'o bănuiam fatală, l-a răpus. Dumnezeu să-l ierte! Și peste toate crezurile critice — oricât de infailibilă ar fi ea — rămâne în suflul celor ce l-au cunoscut pe Ion Ciocârlan, amintirea unei ființe discrete, temătoare, suprasensibile și oneste. Vre-o câțiva doar din cei care l-am apreciat (fiecare cum a putut), l-am însoțit până la groapa din fața lui Duiliu Zamfirescu. Mulți din cei ai lui au lipsit. Mai întâi dascălii de limbă română din târg; apoi—institutorii. Omul lui Spiru Haret, inspectorul cultural al satelor, n'a avut din toată Putna 10 învățători după carul cu boi, în care-i stătea cenușa. Harul vremii...” — într'o scrisoare a lui I. M. Dimitrescu, Focșani 28 Dec. 1941: „Bădița Ion Ciocârlan a fost dus la lăcaș cu carul cu boi cum a dorit, însoțit de un număr relativ mare de concetățeni”.

* * *

Elogiu celor cari l-au binemeritat! — Oricât de recunoscători îi rămânem d-lui C. Loghin pentru elogiile aduse revistei „Făt-frumos”,

*) Vezi „Făt-Frumos” 1939, 105.

în ziarul „Bucovina“ (An. I Nr. 37 din 24 August 1941), totuși simțul de dreptate nu ne îngăduie să nu răspundem în fața unor iperbole ca acestea : „Era parcă o conspirație sau poate un blestem ca, în jurul martirajului Bucovinei să se întindă cea mai desăvârșită tăcere, ca și în preajma unui mort. Nicăieri, nici în presă (sic), nici la radio, nici în conferințe publice nu se vorbea sau nu se scria nimic sau numai foarte puțin despre Bucovina. Bucovina nu apărea numai crucificată de călăul rusesc, ci părăsită de oamenii săi. Numai d-l Leca Morariu, cu revista lui, nu s'a atașat acestui nefast complot“.

Nu ! Avem în față-ne colecția ziarului „Glasul Bucovinei“, reapărut în Bucureștii izbăvirii sale, *atât de admirabil de prompt*, chiar la 1 și 2 Iulie 1940 cu Nr. 5.940—5.941 și continuat ibidem (un an încheiat !), până la cel din urmă (loterios și fatal de simetric !) număr al său 5995 (An. XXIII) din 28 Iunie—1 Iulie 1941,—avem deci înaintea ochilor această realizare a entuziastei, româneștii energii care răspunde cu devotamentul lui Dr. Aurel Morariu (secondat de Mihai Dan-Călinescu) și cu munificența cîtorială a lui I. E. Torouțiu, și dând Chezarului cele ale Chezarului precum și distinsei pleiade de colaboratori ai *Glasului* cuvenitul tribut, nu putem lua asupra noastră toată pârguirea citatelor laude ale d-lui Loghin. Mai ales când, foietând colecțiile din 1940—1941 ale *Fătului*, ne dăm seama cât de adese „Glasul Bucovinei“ ne-a fost binevenit izvor de înzestrare.

L. M.

Cimilituri

Sus femeie,	Copchil năîng :
Jos femeie,	Când mă iea în brațe, plîng ;
Trag cinci din patru.	Cum mă pune jos ;
(Vaca și gospodina care-o mulge)	Tac frumos.

(Lanțul)

Auzite în 2 Sept. 1939 dela camaradul locotenent Alex. Rusu din Vârful-Câmpului, jud. Dorohoi.

L. M.

Trecut, iarăși, prin crâncen impas, revista
„Făt-frumos“
 apare, nu din vina sa, cu mare întârziere...

FĂT-FRUMOS

LITERATURĂ – ARTĂ – ȘTIINȚĂ – VIAȚĂ SOCIALĂ

CERNĂUȚI AN. XVI 1941

SUB PRESĂ :

Revista „FOND ȘI FORMĂ“ An. II 1939

Buletinul „MIHAI EMINESCU“ An. XIII 1942

Înoiți-vă ABONAMENTUL LA „FĂT-FRUMOS“ !

CUPRINSUL ANULUI 1941

Versuri

- Bosch Artur, Traduceri din I. Pillat: *Drei Engel* 23; *Ein Heiligenbild, auf Glas gemalt* 114.
 Eminescu, *La arme!* (deghizat ad-hoc...) 4 (cf. și 85).
 Florențiu P., Testament 59.
 „Glasul Bucovinei“, *Marșul mântuirii noastre* 107.
 Hogaș Calistrat, *Legenda lăcrămioarei* 172; *Trandafirul* 173.
 Marian Liviu, *În drum* 102; *Un vis de groază* 155.
 Maxim Titel Dumitru, *Răpirea Bucovinei* 177.
 Morariu Constantin, *El (Nicolae Iorga)* 157.
 Sânger Aurel V., *Pădurar* 13; *Așteptare* 42; *Conducătorul* 165.
 Tamba S., *Trupului meu* 19; *Coboară noaptea infinită* 28.
 Ursu G., *Bucovină!*... 80.
 Zamfirescu Duiliu, *Ghiocelul alb* 169; *Amintire* 170.
 Zamfirescu Elvira, *Cu tine, doar cu tine* 116; *Scrisoare Tatei în refugiu* 166.
Populare — culese de Octavia Lupu-Morariu 56.
 „ „ „ *Leca Morariu* 83.
 „ „ „ *din vechi manuscrise (G. T. Kirileanu)* 58, 83.

Proză beletristică

- Alexandrescu Vasile, *Scrisoarea Grapinei* 43.
 Crudu Tiberiu, *Suflete vii* 103.
 Gorovei Artur, *Amintiri* 110.
 Marian Liviu, *Sacagiul Sucevan* 160.
 Marin I. D., *Amintiri*... 85.
 Morariu Leca, *La Bojdeuca lui Creangă* 180.
Populare (semnalate, după vechi manuscrise, de G. T. Kirileanu): *Pentru minte și noroc* 58; *Istoria pentru blăstămul țiganilor* 83; *Ghicitori* 109. — *Ci-milituri* culese de Leca Morariu 188.

Proză științifică

- Alecsandri Vasile, *Două cereri (1859 și 1860) către Prefectura de Roman* 128.
 Arbore Al. P., *O carte despre C. Hogaș* 64; Dr. Șerban Lungu, *Educația națiunii 1940 (Recenzie)* 130.
 Dimitrescu I. M., *Trei scrisori dela Duiliu Zamfirescu* 116; † *Ion Ciocârlan* 158.
 Dimitriu G., *Mitropolitul Varlaam* 60; *Moș Ion Roată* 175.
 „Făt Frumos“ (Redacția), *Rectificare în „Doina“ lui G. Voevidca* 13.

- Furtună D., Artur Gorovei și trecutul nostru 71.
 Gane N., Scrisoare (1892) 85.
 Georgescu-Tistu N., Ion Ghica istoric literar 76.
 Gheorghian Corneliu, De=ale pictorului Bucevski 6.
 Ghica Iordachi, Vel Logofăt, Scrisoare (1846) către Al. Rusu 42.
 „Glasul Bucovinei”, Din memoriile Preotului C. Morariu 105.
 Gorovei Artur, Trei tineri scriitori 69.
 Iov D., Preotul Constantin Morariu 23.
 Isopescu Samuil, Scrisoare (1872) către Ep. Bucevski 14.
 Kirileanu G. T., De=ale lui Ion Codru-Drăgușanu 17; Pictorul Verona despre țaranul român 30; O scrisoare către Alecu Rusu 42; Limba veche și înțeleaptă 57, 83, 108, 165.
 Mândrescu Simion C., Scrisoare (d. „Revista germaniștilor români”) 81.
 Morariu Constantin, Isidor Ieșan 55.
 Morariu Leca, De=ale lui Iancu Văcărescu 31; Battista Guarini în românește 136; Memento istoriei noastre literare 33, 94; Și totuși galomanie bucureșteană chiar și pela 1835! — 31; Folclorul Alecsandrist tradus de Kotzebue 57; Un uitat strigăt al lui Eminescu 4; Artur Gorovei 70; Document A. Gorovei 163; Est modus in rebus (Superficiala broș. C. Porumbescu de Paul I. Papadopol) 98; La semicentenarul morții lui Ep. Bucevski 1; Samuil Isopescu către Ep. Bucevski 14; Epitaful Arboroseanului Zaharia Voronca 5; Istoria se repetă... 136; Monument Focșănean dispărut 29; Țara Scaunelor de Domnie 141; Filologie ciungă (istro-română d-lui S. Pușcariu) 82; Pentru sprintenia ritmicei românești 186; Când fii (ca D. Carocostea) să nu știi ce mai știu și alții!.. 52; Domnul cu ecarisajul universitar și cu becurile arse (lamentabilul Ion Sân-Giorgiu) 25; De=ale noastre 129, 167; Al. Ieșan, Orientare antropologică față de necesitățile actuale ale educației 1940 (Recenzie) 185; Răboj 186; Arhiva Bucovinei refugiate 177.
 Morariu-Lupu Octavia, Pentru bibliografia Mihai Teliman 98; Pentru bibliografia operei lui C. Morariu 106.
 Morariu Victor, Herder și muzica 20; Opera Română: „Alexandru Lăpușeanu” de Al. I. Zirra 53; „Revista limbii și culturii germane” (An. I Nr. 1) 66; Pentru germanistul Alexandru Roman 115.
 Nicolescu G. C., Leca Morariu, Graiul viu—corectiv stilistic (Recenzie) 63.
 Onciul Dimitrie, Scrisori (1904) către Eud. Hormuzachi 184.
 Pop. Aug. Z. N., Două începuturi scriitoricești: D. Zamfirescu și C. Hogaș 168.
 Popescu Const. I., Problemă Eminescu 85.
 Popescu Elena, Crainic Arborosean 55.
 Stefescu Nec., Alecu Russu, proprietar al moșiei Tețcani 88, 126; Vartolomei Măzăreanu, egumenul Mănăst. Precista din Roman 179.
 Stino Aurel George, O scrisoare a lui N. Gane 85; Pentru Teodor V. Ștefanelli 124; Frânturi de suflet de altădată 156; Sadoveniști 178.
 T. A., Leca Morariu, Graiul viu—corectiv stilistic, 1940 (Recenzie) 29.
 Turcu Constantin, Cu privire la Catihetul Conța 30; V. Bogrea, profesor la P. Neamț 121.
 Zamfirescu Duiliu, Scrisori (1888, 1890 către Tatăl său; 1913 către soră=sa) 117.

Cronică

Lupu Al., *Culturalitate bucovineană* 68; † Corneliu Gheorghian 156; *Coperta noastră* 184.

Morariu Leca, *Mărturii dela pogrebania lui Ion Ciocârlan* 187; *Anul 104!* („Gazeta Transilvaniei“) 99; *Colcăt românesc în fosta jugo-sclavie!* 99; „*Glasul Bucovinei*“ 2; *Elogiu celor cari l-au binemeritat* 187; *Date istorice* 137; *Frăție germano-română* 137; *Din generozitatea germană* 138; *Front comun* 2; *Moravuri scriitoricești* 138; *Adevăratele noastre pierderi* (P. folcloristul P. Jitariu) 97; *Răboj* 99; *Luăm aminte!* 187; *Ctitor Țării—Pater Patriae* 101; *Cuvânt cuminte la actualitatea noastră* 138; *Ion Sân=Giorgiu și lichelismul* 68.

Morariu=Lupu Octavia, *Suum cuique!* 98.

Morariu Victor, † *Aglaia Lupu=Onciul* 2; *Ciprian Porumbescu la București* 138; *Sânzieni bucovinene în Capitală* 138; *Germanistul Hermann Schneider în București* 100.

Popescu C. I., *Steagul „Glasul Bucovinei“* 140; *Buletinul „Mihai Eminescu“* 140. T. Al., *Dela Consiliul Național de muzică* 99.

Varia

Errata: În pag. 98 citește: *Minodora Agapi!*

De=ale rev. „Făt=frumos“ (*Întârzierea apariției*) 188 și *Coperta Nr. 5* pag. 4.

Ctitorii și binevoitorii (adăugătorii) noștri 41, 68, 84, 93, 129, 135, 154, 177, 183 și *Coperta Nr. 1* pag. 3 și *Nr. 5* pag. 4.

Dela administrația rev. „Făt=frumos“ pag. 4 din *Copertă Nr. 1, 2, 3, 4*.

Platnici cu ghiontul 100.

Bibliografie pag. 4 din *Copertă Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6*.

Ilustrații

Constantin Morariu (student) 105, (la cam 33 ani) 24; C. Morariu și N. Iorga 157; Isidor Ieșan 56; Filimon Taniac 98; Corneliu Gheorghian 156; Peter Tomaschek 136; Titel Dumitru Maxim 177; D. Onciul cu un grup de Bucovineni (I. Tomoiagă, C. Berariu, Dr. Teofil și Olimpia Lupu) *Coperta Nr. 6*; Ctitor Țării — Pater Patriae (Ion Antonescu) — *Coperta Nr. 4*; T. Vârnab, *Istoria vieții mele* 37; W. v. Kotzebue, *Rumänische Volkspoesie 1857*—*Coperta Nr. 2*; I. Ghica, *Dernière occupation des Principautés Danubiennes 1853*—*Coperta Nr. 3*; *Cetatea Sucevii* (pela 1896) 141; *Adormirea Maicii Domnului* (Suceava) 143; *Mănăstirea Putna* 146; *Fosta biserică dela Bădeuți* 147; *Biserica Sânt=Ilie* (Jud. Suceava) 148; *Sf. Dumitru* (Suceava) 150; *Mormântul lui Ștefan cel Mare* 101 și 153; *Pisania ctitoricească dela Ilișești* 145; *Fostul turn al Catedralei Sf. Ioan* (Focșani) 29; Ep. Bucevschi, „*Nănășica*“—*Coperta Nr. 1*; idem, *Tatăl pictorului: Parohul Dimitrie Bucevschi* (Mahala) 3; Pichler, *Dragomirna* 142; Victor Balan, *Schitul Crișceatec* 152; Anestiu Jos *Scorpiu=roșie!* 107; *Fotograf I. Ambre, Voronețul* 149; Fot. J. Chrzanowski, *Vatra=Moldoviței*—*Coperta Nr. 5*; Fot. Lucian Balan, *Biserica dela Părhăuți* 151; Fot. Leca Morariu, *Mănăstirea Humorului* 154.

Inoiți-vă Abonamentul!!!

Abonamentul :

În Țară : 300 lei pe an

În Străinătate : 500 lei pe an.

Colaboratorii plătesc numai 150 lei pe an.

CUPRINSUL :

<i>C. Morariu</i>	Nicolae Iorga (Versuri)
<i>Ion M. Dimitrescu</i>	† Ion Ciocârlan
<i>Liviu Marian</i>	Sacagiul Sucevan
<i>Leca Morariu</i>	Document A. Gorovei
<i>A. V. Sânger</i>	Conducătorul (Versuri)
<i>G. T. Kirileanu</i>	Limba veche și 'nțeleaptă
<i>Elvira Zamfirescu</i>	Scrisoare Tatei în refugiu (Versuri)
<i>Leca Morariu</i>	De-ale noastre
<i>Augustin Z. N. Pop</i>	Două începuturi scriitoricești : D. Zamfirescu și C. Hogaș
<i>G. Dimitriu</i>	Moș Ion Roată (1806—1882)
<i>Titel D. Maxim</i>	Răpirea Basarabiei (Versuri)
<i>Aurel G. Stino</i>	Sadovenеști
<i>Nec. Stejcu</i>	Vartolomei Măzăreanu... la Roman
<i>Leca Morariu</i>	La Bojdeuca lui Creangă
<i>D. Onciul</i>	Scrisori către Eud. Hormuzachi
<i>Al. Lupu</i>	Coperta noastră
<i>Leca Morariu</i>	Vitrina cărții
<i>Leca Morariu</i>	Multe și mărunte...
<i>Leca Morariu</i>	Cronică
<i>Leca Morariu</i>	Cimilituri

Atenție ! Abonamentul urcat !

BIBLIOGRAFIE

- Leca Morariu*, „**Astra**” **Bucovinei**, Cernăuți 1941.
- Dr. Ioan Bilețchi-Albescu*, **Elemente ungurești în patronimia românească**. Câmpulungul=Modovenesc 1941.
- Vasile Bucur*, **Jertfa Basarabiei**, **Poem dramatic în 5 tablouri**, Beiuș.
- Al. Procopovici*, **Bucovina noastră**, Sibiu 1941.
- Gh. T. Kirileanu*, **Hotarnica Răzeșilor Dorneni, 1880—1881**, Piatra-Neamț 1941.
- Constantin Turcu*, **Mănăstirea lui Iancu Costin dela Hotin**, Piatra-Neamț 1941.
- Colonel Vasile Nădejde*, **Primejdia Moscovită și misiunea poporului român**, Bacău 1941.
- I. M. Dimitrescu*, **Răvașele biruitoarelor (Stihuri populare ...)**, Focșani 1941.
- C. A. Munteanu*, **Caravana luminelor**, Iași.
- Octav Botez*, **Titu Maiorescu, și locul lui în cultura românească**, Iași 1940.
- G. Ivănescu*, **Noțiunea de română primitivă (Urrumänisch)**, Iași 1941.
- Gh. T. Kirileanu*, **Răzășii din Gârlești în luptă cu Logofătul Costache Conachi**, Iași 1941.
- C. Manolache*, **Critică și onestitate** (răspuns d-lui Ș. Cioculescu), București (de-mascănd critica d-lui Șerban Cioculescu drept „operă de denaturări și deformări voite“).
- S. Mehedintzi*, **Was ist Siebenbürgen?**, București 1941.
- G. Popa Lisseanu*, **Originea Secuilor și Seculizarea Românilor**, București.
- S. S. Bârsănescu*, **Istoria pedagogiei românești**, București 1941.
- Alexandru Ieșan*, **Orientare antropologică față de necesitățile actuale ale educației**, București 1940.
- Leca Morariu*, **Țara Scaunelor de Domnie**, București 1941.
- Al. Procopovici*, **Articol și vocativ**, București 1941.
- Petru Iroaie*, **Energie și vitalitate românească**, București 1941.
- Matteo Bortoli*, **Tradizione e rivoiuzione nella storia del latino e dell' italiano**, Firenze 1941.
- Carlo Tagliavini*, **Modificazioni del linguaggio nella parlata delle donne**, Milano 1939.
- Giuglio Mete*, **Gergo di guerra**, Roma 1941.
- Claudio Isopescu*, **Lingua, letteratura e storia romena in Ispagna**, Milano 1941.

BULETINE, ANUARE

- H. Dj. Siruni*, **Anl, Anuar de cultură armeană**, București 1941 (Volum splendid ilustrat cu studiul d-lui Siruni: **Opera lui Eminescu**); **Dacoromania** Vol. X, Partea 1, București, 1941; Buletinul ... „Alexandru Philippide”, Vol. VII—VIII, (1940—1941), Iași.